

«Αθήνα, η πιο ανοιχτή πόλη του κόσμου»*

Έπεσε στα χέρια μου το βιβλίο του Γιάννη Τσίρμπα «η Βικτώρια δεν υπάρχει». Σ' αυτό, δύο άγνωστοι μεταξύ τους άντρες, συνταξιδεύουν με το τρένο για την Αθήνα. Ο ένας κυρίως μιλάει και ο άλλος κυρίως ακούει. Αυτός που μιλάει, περιγράφει τη ζωή στη γειτονιά του, τη Βικτώρια. Ο άλλος, που μένει στην Αγία Παρασκευή, ακούει, σκέφτεται, τότε προσπαθεί να αποφύγει τις φλυαρίες, τότε ανησυχεί για τα βλέμματα των υπολοίπων και τότε απλά χάνεται στο παραλήρημα του συνεπιβάτη.

Ο κάτοικος Βικτωρίας αφηγείται τη ζωή του στη γειτονιά που μεγάλωσε και κυρίως τη ζωή του, όπως άλλαξε με την παρουσία των μεταναστών. Συγκρίνει τους αριθμούς ντόπιων και ξένων, μυρίζει τα κάτουρα και τους μπάφους των αλλοδαπών στις γωνίες του, κάνει σλάλομ στα σεντόνια του παραεμπορίου. Ο κάτοικος Βικτωρίας αραδιάζει διάφορες ρατσιστικές παρατηρήσεις ενώ προτείνει κιόλας μια (άκρως φασιστικής έμπνευσης) λύση. Ο επιβάτης από την Αγία Παρασκευή δεν κάνει ιδιαίτερη προσπάθεια να απαντήσει σε όσα του λέει ο άλλος, κυρίως ακούει και αποδοκιμάζει από μέσα του.

«Κι είναι και η μπόχα ρε φίλε. Χασισοκατρουλίλα. Κάνουνε τους μπάφους τους, να πούμε, στη Χέυδεν στις παλιές πολυκατοικίες πριν τη Φυλής και περνάς και μαστουρώνεις κανονικά. Κι εκεί που την πίνουνε, ρίχνουνε κι ένα κατούρημα στο πεζοδρόμιο. Μπάφος και ξαλάφρωμα. Μαροκινοί, Αλγερινοί τέτοιοι. (...) Και πάνω εκεί που κατούραγε ο Αλγερινός το βράδυ απλώνει ο Πακιστανός το πρωί το σεντόνι με τις σωβρακοφανέλες και μου τις πουλάει κατάλαβες;»

Ο συγγραφέας γράφει εξαιρετικά. Το ύφος του ρατσιστή (ας τον πούμε έτσι) επιβάτη είναι απίθανα πετυχημένο, χωρίς να γίνεται

στιγμή γραφικό. Οι περιγραφές της γειτονιάς μας πείθουν ότι ο Τσίρμπας αφενός ξέρει γιατί μιλάει, αφετέρου ότι ό,τι λέει, δε λέγεται με το στιλ μαθήματος ή κουνήματος του δαχτύλου. Κι αν λέει ο επιβάτης τέρατα, ο Τσίρμπας καταφέρνει να μας κάνει να νιώσουμε ότι δεν έφτιαξε μια εύκολη καρικατούρα απλώς για να την καταδικάσει. Ο επιβάτης, όπως και η Βικτώρια άλλωστε, υπάρχει.

Στο βιβλίο υπάρχουν επίσης πέντε μικρότερες ανεξάρτητες ιστορίες που παρεμβάλλονται και οι οποίες συνδέονται με το κυρίως κείμενο με το γεγονός ότι συμβαίνουν όλες στον ίδιο τόπο. Στη Βικτώρια. Μία απ' τις πέντε ιστορίες μάλιστα (ανάμεσα σε δείκτη και μέσο) είναι ένα πραγματικό αριστούργημα. Μέσα σε πέντε σελίδες νομίζω πως ένιωσα όλη την ιστορία ενός ανθρώπου, σα να παρακολούθησα ταινία μικρούς μήκους ή σα να πέτυχα τον ήρωά της να πίνει μπροστά μου στο καφενείο. Σα να περπατούσα επί δέκα χρόνια την Αχαρνών και να είδα πεντακάθαρα τους μαθητές, τους μπάτσους, τη ζωή και την καταπίεση, τις οριακές στιγμές και τους ανθρώπους για τους οποίους δεν έχουν απάντηση οι στατιστικές και οι εφημερίδες. Οι άνθρωποι του Χρήστου Οικονόμου (του «κάτι θα γίνει, θα δεις») κατεβαίνουν απ' τον Πειραιά και προσγειώνονται στη Βικτώρια του Τσίρμπα.

«Να μαζεύονται όλοι γύρω, Πακιστανοί, Αφγανοί, όλοι τούτοι οι διάολοι να αγοράζουνε κοτόπουλα ζωντανά. Και τους βλέπεις μετά καθένας με την κότα του και πάνε, σκορπάνε σε όλες τις κατευθύνσεις. Εικοστός πρώτος αιώνας λέμε, πρωτεύουσα. Και που τις πάνε τις κότες, μου λες; Σε διαμερίσματα τις πάνε. Και μένω εγώ δίπλα στην κότα του Πακιστανού λες και είμαι στο 1950, ρε φίλε, κοτέτσια καταντήσαμε»

Δεν έχει νόημα να αναφέρω τις ενστάσεις μου, αφού αφενός δεν είμαι βιβλιοκριτικός, αφετέρου δεν είναι ο σκοπός μου να μιλήσω μόνο για το βιβλίο.

Διαβάζοντάς το, μου ήρθαν στο μυαλό διάφορα, πιο πρόσφατα και

πιο παλιά. Πρώτα απ' όλα δεν ξέρω γιατί ακριβώς, αυτή η διαρκής συζήτηση. Είναι οι 440.000 ψηφοφόροι της Χρυσής Αυγής φασίστες; Προφανώς το ρατσιστικό παραλήρημα του ήρωα με έκανε να σιχτιρίζω από μέσα μου και κατευθείαν του απέδωσα το χαρακτηρισμό του φασίστα. Το οποίο με τη σειρά του σήμαινε ότι στο μυαλό μου αναπόφευκτα θα ψήφισε χρυσή αυγή.

Ακούω και ξανακούω σε διάφορες δημόσιες συζητήσεις από σοβαρούς ανθρώπους ότι είναι λάθος να λέμε ότι ξαφνικά 440.000 άνθρωποι έγιναν φασίστες. Μιλώ για σοβαρούς ανθρώπους, γιατί το ίδιο λένε και όλοι οι βουλευτές της Νέας Δημοκρατίας, συμφωνώντας σε αυτή την εκτίμηση τους με τους τηλεοπτικούς δημοσιογράφους. Βέβαια αυτοί το λένε από άλλη πλευρά (ε όχι και φασίστας επειδή θέλει να «καθαρίσουμε» τη γειτονιά του), η οποία προς το παρόν δεν μας ενδιαφέρει. Η άποψη λοιπόν σοβαρών και προοδευτικών ανθρώπων είναι ότι υιοθετώντας τη θέση ότι οι ψηφοφόροι της χ.α. είναι φασίστες, το μόνο που κάνουμε είναι να τους απομακρύνουμε οριστικά από τις επιλογές του *δημοκρατικού τόξου*. Στην πραγματικότητα πρόκειται, λένε, για ένα εύκολο χαρακτηρισμό και δεν θα έπρεπε να παραβλέπουμε τις έκτακτες οικονομικές και πολιτικές συνθήκες, που οδηγούν σε ακραίες επιλογές, τιμωρητικού χαρακτήρα. Αυτούς του ανθρώπους, λένε, δεν θα έπρεπε να τους αποκαλούμε φασίστες, αλλά θα έπρεπε να τους πείσουμε να επιστρέψουν στα κόμματα του συνταγματικού τόξου, αν είναι δυνατόν και στην αριστερά.

Στους 440.000 ψηφοφόρους της χ.α. είναι προφανές πως δεν βρίσκονται μόνο , στρώματα της μεγαλοαστικής τάξης ([βλ. 10](#)), ούτε μόνο ποινικοί, ούτε μόνο διαχρονικοί οπαδοί κάθε ακροδεξιάς, φασιστικής, χουντικής κλπ έκφανσης. Κομμάτι των ψηφοφόρων της χ.α. προέρχεται προφανώς και από την περίφημη εργατική τάξη. Είναι άνθρωποι, που πέρα απ' τη συναισθηματική προσέγγιση – αλήτες, κλέφτες, πολιτικοί, λαμόγια κλπ κλπ – δηλώνουν (συνειδητά ή ασυνείδητα δεν έχει σημασία) με την ψήφο τους, ότι από το να απεργήσουν ή να παλέψουν για συλλογικές συμβάσεις εργασίας και διατήρηση της απαγόρευσης των ομαδικών απολύσεων, προτιμούν ένα μεροκάματο από γραφείο εργασίας της

Χ.Α. ή προτιμούν βουλευτές που τα «σπάνε» στη βουλή αναπαράγοντας ρατσιστικές ή υπεραπλουστευτικές ερμηνείες της κρίσης.

φωτογραφία: Pen Tri

Ποιό είναι το λάθος μας λοιπόν; Ότι όταν τους αποκαλούμε φασίστες, τσουβαλιάζουμε ανθρώπους κινδυνεύοντας να τους χάσουμε οριστικά ή μήπως ακριβώς το ανάποδο; Ότι δηλαδή όταν δεν τους αποκαλούμε φασίστες δεν τους αντιμετωπίζουμε; Προφανώς δεν είναι λύση η εύκολη και γρήγορη απόδοση ενός χαρακτηρισμού. Προφανώς όμως δεν είναι και η λύση όταν λέμε, δεν είναι φασίστας, είναι θυμωμένος και παρασύρθηκε.

Για να επιστρέψω για λίγο στο βιβλίο. Είναι ο παραληρηματικός ρατσιστής επιβάτης φασίστας; Ή απλά λέει τον πόνο του για τη γειτονιά του; Ή τον αθώνει το γεγονός ότι η γειτονιά του αφέθηκε από κυβερνήσεις και οργανώσεις να μαραζώσει; Με λίγα λόγια, αυτός που ενοχλείται από τους ξένους (είτε έχει τους «λόγους του» – υπάρχουν και αλλάζουν το τοπίο της γειτονιάς του- είτε απλά μένει στη Νέα Σμύρνη και αναπαράγει τον τηλεοπτικό λόγο) και ζητάει την εξόντωση ή την μαζική απέλασή τους, είναι φασίστας ή όχι;

Δεν σημαίνει πως αν απαντήσουμε θετικά η λύση είναι να του σπάσουμε το κεφάλι. Ούτε πως αν απαντήσουμε αρνητικά θα πρέπει

να του γλυκομιλήσουμε. Όμως έχει σημασία να δούμε ότι ο φορέας των ρατσιστικών ιδεών, ο ψηφοφόρος που νομιμοποιεί τη νεοναζιστική οργάνωση, αυτός που συντελεί στο να θεωρείται κανονικότητα το μαχαίρωμα, δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται με έναν αλλόκοτο πατερναλισμό (θα του εξηγήσω, θα καταλάβει και θα έρθει στην αριστερά) ή κάποια διαδικασία ψυχολογιοποίησης.

Μας έλεγε ο Σταύρος Κωνσταντακόπουλος τις προάλλες (το ίδιο έλεγε και ο Πέτρος Παπακωνσταντίνου σε μια συζήτηση στο αντιρατσιστικό) ότι σήμερα δεν μπορούμε να μιλάμε για φασισμό. Φασισμός σημαίνει μαζικό κίνημα. Όντως, σήμερα δεν υπάρχει προέλαση των μαζών προς την εξουσία. Αλλά δεν ξέρω αν χρειάζεται να ψάχνουμε ακριβείς αναλογίες, μόνο και μόνο για να αποκαλύψουμε την (μη) επανάληψη της ιστορίας. Σήμερα η ιδεολογία των αβγών εφάπτεται με την κυρίαρχη πολιτική. Από την πλήρη υποτίμηση των εργασιακών δικαιωμάτων, μέχρι τις φρονηματικές διώξεις ([βλ. εφσυν](#)), τις φυλακές τύπου Γ', τα στρατόπεδα συγκέντρωσης, την προστασία του πολύ μεγάλου Κεφαλαίου, όλα συμβαίνουν τώρα, live. Δεν υπάρχει φασιστικό κίνημα έτοιμο να συγκρουστεί στους δρόμους, αλλά οι ιδέες και το περιεχόμενο του φασισμού είναι εδώ και δημιουργούν θύματα και τετελεσμένα. Πιθανώς λοιπόν, δεν χρειάζεται κάποια προέλαση προς τη Βουλή. Στην ίδια συζήτηση ο Πέτρος Παπακωνσταντίνου σημείωνε πολύ σωστά ότι πρέπει να αναρωτηθούμε τί είδους κίνδυνος είναι η Χρυσή Αυγή.

Ίσως λοιπόν, να είναι ο κίνδυνος, ο επιβάτης του Τσίρμπα να λέει, να στηρίζει, να ενεργεί κι εμείς να μην τον αποκαλούμε φασίστα. Ίσως να είναι ο κίνδυνος προκειμένου να μην τσουβαλιάσουμε ένα κομμάτι του κόσμου, να στερούμε από τον εαυτό μας τη διαύγεια να αντιληφθούμε που ακριβώς βρισκόμαστε.

** από μια φράση του Στρατή Τσίρκα στη «Χαμένη Άνοιξη»*

***τα αποσπάσματα από το «η Βικτώρια δεν υπάρχει»*